

ONUN ÜNVANI

Ünvan Bəsri hədisi

“100 sünbül kiçik kitabları”
seriyasının müəllifi:
Dilman Şahmərđanlı

Tiflis – 2018

Tərcümə edən:	Dilman Şahmərdanlı
Redaktorlar:	Ağabala Mehdiyev Toğrul Musayev
Korrektor:	Turac Eldarqızı
Kompüterdə yığan:	Mehdi Şahmərdanlı
Bədii-texniki tərtibat:	İsmayıl Süleymanlı
Üz qabığının dizaynı:	Azər Əsgərzadə

Tiflis – 2018, 32 səh.

© **Yüz sünbül / 2018**

Kitabçanın bütün hüquqları qorunur.

İcazəsiz olaraq hər hansı vasitə ilə nəşri qadağandır.

Yüz sünbül seriyası | 1

Əslən Təbrizdən olan alim, kamil arif,
Əllamə Təbatəbai, Məhəmmədtəqi Behcət
və onlarla böyük alim və ariflərin ustadı Seyid
Əli Qazinin öz şagirdlərinə oxumaq üçün
tövsiyə etdiyi hədis.

Ön Söz

Ünvan Bəsri hədisi, həqiqətən, özündə yüksək məzmun, dərin və möhkəm “seyr-süluk” (Allaha doğru səfər) əsasları daşıyır. Bu yolun tərbiyəedici şəxsiyyətlərinin çoxu onu oxumaq, üzərində düşünmək və ona əməl etməyi tövsiyə edirdilər. O cümlədən fəqihlərin, müctəhidlərin sərvəri, rəbbani övliaların istinadgahı, tanınmış arif, ilahi fəqih həzrət Ayətullah mərhum hacı

Seyid Əli Qazi Təbatəbai (rizvanullah əleyhi) onu davamlı şəkildə oxumağı və ona əməl etməyi çox israr edirdi.¹

İmam Cəfər Sadiqin Ünvan Bəsriyə göstərişləri çox əhəmiyyətlidir. Belə ki, Ayətullah Seyid Əli Qazi kimi ariflər və kamilliyə çatmış insanlar öz şagirdlərinə, həmçinin Allaha doğru səfərə çıxmaq istəyində olanlara tövsiyə edirmişlər ki, “Ünvan Bəsri” hədisini yazıb özləri ilə gəzdirsiniz, o cümlədən həftədə bir-iki dəfə oxuyub göstərişlərinə əməl etsinlər.

Həzrət Cəfər Sadiqin bu göstərişləri Allaha doğru mənəvi səfərə yeni başlayanlar üçün ən gözəl göstərişlərdir. Eyni zamanda bu göstərişlər dəqiq və

¹ “Mələkutun sirləri”, I cild.

nizamlı yol olma cəhətindən bütün möminlər üçün ən əlverişli tövsiyələrdir.

“Elmin və bəndəliyin həqiqəti” kitabından

Ustad Məhəmmədbaqir Təhriri

Ünvan Bəsri 94 yaşında qoca bir kişi olub. O deyir ki, neçə illərdir Malik ibn Ənəsin dərsinə gedib-gəlirdim. İmam Cəfər Sadiq Mədinəyə gəldikdə onun yanına get-gəl etməyə başladım. İstəyirdim ki, Malikin elmindən bəhrələndiyim kimi, onun elmindən də bəhrələnim. Bir gün o mənə dedi:

– Mən nəzarətdəyəm... Həm də gün boyu yerinə yetirməli olduğum zikrlərim var. Mənim zikrlərimə mane olma, get Malikdən öyrən, bundan qabaq necə onun yanına gedirdinsə, yenə də o cür et”.

Onun bu sözü məni kədərləndirdi. İmamın evindən çıxdım və öz-özümə fikirləşdim ki, əgər o məndə bir xeyir görsəydi, məni yanına get-gəl etmək və elmindən bəhrələnməkdən məhrum etməzdi. Sonra həzrət Peyğəmbərin hərəminə gedib ona salam verdim. Səhəri günü yenidən qayıtdım, iki rükət namaz qıldım və dua etdim: “Ey Allah, ey Allah! Səndən Cəfərin qəlbini mənə mehriban etməyini və onun elmindən məni Sənin düz yoluna istiqamətləndirəcək qədər bəhrələndirməyini istəyirəm!”

Sonra qəm-qüssəyə qər q olmuş vəziyyətdə evə qayıtdım. Cəfərin məhəbbəti qəlbimi doldurduğuna görə daha Malikin dərsinə getmədim və vacib

namazı qılmaq üçün məscidə gedib-gəlməkdən başqa evdən heç yerə çıxmadım...

Nəhayət, bir gün səbrim tükəndi və əsr namazını qılandan sonra nəleyini mi və əbamı geyinərək Cəfəri görməyə getdim.

Evlərinə çatdım və icazə istədim. Köməkçisi qapıya çıxaraq soruşdu ki, nə istəyirsən? Dedim ki, o böyük insana salam vermək istəyirəm. Dedi ki, namaz qılır.

Oturub gözlədim. O, bir azdan geri qayıdaraq dedi:

– Gəl, Allahın bərəkəti ilə!

Evə daxil oldum və ona salam verdim. Salamımın cavabını aldı və dedi:

– Əyləş, Allah səni bağışlasın!

Əyləşdim. O, başını aşağı saldı. Bir azdan qaldıraraq dedi:

– Kimin atasısan?²

– Abdullahın (Allah bəndəsinin atasıyam).

O:

– Allah səni bu *künyə*də səbatlı etsin (yəni Allah sənin oğlunu Allaha bəndəlik yolunda səbatlı etsin) və səni müvəffəq etsin, – buyurdu.

Fikirləşdim ki, əgər bu görüş və salamlaşmada bu xeyir-duadan başqa

² Ərəblərdə atanı böyük oğlun adı ilə çağırmaq, yəni “ay filankəsin atası” demək adət olub. Buna “künyə” deyilir. Məsələn, Əba Abdullah “Abdullahın atası” deməkdir. Buna görə də qarşı tərəfə necə müraciət etməli olduqlarını müəyyən etmək üçün ondan böyük oğlunun adını soruşurdular. – Tərc.

heç nə olmasa belə, bunun özü də çoxdur.

O, başını yenidən aşağı saldı və qaldıraraq soruşdu:

– Bir istəyinmi var?

Dedim:

– Allahdan istəmişəm ki, sənin qəlbini mənə mehriban etsin, məni sənin elmindən bəhrələndirsin. Ümidvaram ki, uca Allah cənabınızla bağlı Ondan istədiklərimi qəbul edər.

Buyurdu:

– Elm, öyrənməklə əldə olunmur. O, bir nurdur. Allah onu doğru yola yönəltmək istədiyi şəxsin qəlbinə daxil edir. Elm istəyirsənsə, əvvəlcə qəlbində Allaha bəndəliyin və Ona qul olmağın həqiqətini yarat... və elmi ona

əməl etmək və həyata keçirməklə istə. Eyni zamanda Allahdan da dərk etməyi dilə ki, sənə başa salsın.

Dedim:

– Ey şərəfətli insan.

Dedi:

– Mənə Abdullahın (Allah qulunun) atası de.³

Dedim:

– Ey Abdullahın atası! Allaha bəndəliyən və Ona qul olmağın həqiqəti nədir?

Buyurdu:

– Üç şeydir: birincisi, Allahın qulu heç vaxt özünü Allahın ona verdiyi

³ İmam Cəfər Sadiqin künyəsi də “Əba Abdullah” olub. – Tərc.

şeylərin sahibi bilməməlidir. Çünki qullar heç bir şeyə sahib olmur; malı Allahın malı bilir, onu Allahın əmr etdiyi yollarda sərf edirlər.

İkincisi, öz işləri üçün özünü müstəqil və Allahdan ehtiyacsız bilərək heç bir tədbir görməsin.

Üçüncüsü, işi-gücünü Allahın əmrlərini yerinə yetirmək və qadağanlarından çəkinməkdən ibarət olsun.

Əgər Allahın qulu özünü Allah-taalanın ona verdiyi mal-mülkün sahibi bilməsə, onu Onun əmr etdiyi işlərdə istifadə etmək ona asan olacaq. Əgər bəndə işlərin tədbirini idarəediciyinə həvalə etsə, dünya müsibətləri və sıxıntıları ona asan gələcək. Əgər o, Allah-taalanın əmr və qadağaları ilə

bağlı vəzifələrinə əməl etməklə məşğul olsa, onlardan ayrılıb camaatla mübahisə etmək və onların qarşısında öyünməyə vaxtı qalmayacaq. Əgər Allah bir bəndəyə bu üç şeyi mərhəmət etsə, dünya, İblis və insan da daxil olmaqla bütün yaradılmışlar onun gözündə kiçiləcək və əhəmiyyətini itirəcək, dünyanı mal-dövləti artırmaq, fəxr edib öyünmək və camaatın əlində olanı böyüklük və üstünlük üçün istəməyəcək və günlərini zay etməyəcək. Bu, təqvanın ilk dərəcəsidir. Allah-taala buyurur: ***“O axirət evidir. Biz bu axirət yurdunu yer üzündə təkəbbürlük etməyənlərə və fitnə-fəsad törətməyənlərə qismət edərik. (Ən gözəl) aqibət ancaq Allahdan***

qorxub pis əməllərdən çəkinənlərindir!⁴

Dedim:

– Ey Allahın atası, mənə öyüd-nəsihət ver.

– Sənə doqquz şeyi tapşırıram. Bu, Allah-taalaya doğru yol getmək istəyən bütün insanlar üçün mənim öyüd-nəsihətimdir. Allahdan istəyirəm ki, bunlara əməl etməkdə səni müvəffəq etsin. Deyəcəklərimin üçü nəfsin tərbiyəsi, üçü helm və səbir, üçü də elm barəsindədir. Bunları yadda saxla və məbada bunları yerinə yetirməkdə səhlənkarlıq edəsən!

(Deyəcəklərini) yaxşı eşitmək üçün bütün diqqətimi topladım.

⁴ Qasas, 83

– Nəfsin tərbiyəsi barəsində olanlar bunlardır:

1. Heç vaxt iştahan çəkməyən şeyi yemə. Çünki bu, axmaqlığa və səfehliyə səbəb olur.

2. Yalnız acdığı zaman yemək ye.

3. Yediğin zaman halal yemək ye və yeməyini “bismillah”la başla. Həzrət Peyğəmbərin bu hədisini yada sal: “İnsanın qarından daha pis doldurduğu ikinci bir qab yoxdur. Əgər yeməyə ehtiyac varsa, qarının üçdə biri yeməyə, üçdə biri suya, üçdə biri də nəfəs almağa saxlanmalıdır”.

Helm və səbirli olmaq barədə olanlar bunlardır:

1. Bir nəfər sənə: “Mənə birini desən, onunu eşidəcəksən, – desə, sən

cavabında ona de: “Mənə onunu desən, heç birini də eşitməyəcəksən!”

2. Biri sənə pis söz desə, cavabında de: “Dediklərinə layiqəmsə, Allahdan istəyirəm ki, məni bağışlasın. Əgər dediklərin yalandırsa, Allahdan istəyirəm ki, səni bağışlasın!”

3. Biri səni təhdid edərsə, sən ona şəfqətli ol, nəsihət və dua et.

Elm barəsində deyəcəklərim isə bunlardır:

1. Bilmədiyin şeyi alimlərdən soruş. Amma ehtiyatlı ol ki, onları sınamaq və onlara əziyyət vermək məqsədi ilə sual verməyəsən.

2. Məbada öz şəxsi rəyinlə nəyəsə əməl edəsən. Mümkün olduğu qədər ehtiyat et.

3. Yırtıcı şirdən qaçdığın kimi, fitva verməkdən qaç. Öz boynunu camaata körpü etmə.

Hə, ey Allahın atası, sənə öyüd-nəsihət verdim, artıq gedə bilərsən. Mənim zikr və ibadət vaxtımı alma. Çünki mən öz nəfsimə səxavətli olmayan bir adamam. Doğru yola tabe olanlara salam olsun!⁵

⁵ "Biharul-ənvar", 1/226, h. 17

Hədisin qaynaqları⁶

1) Təbərsi, Əli ibn Həsən (6-cı hicri-qəməri əsri), “Mişkatul-Ənvar fi ğurəril-əxbar”, s. 325

2) Şəhid Sani, Zeynüddin ibn Əli (966 hq), “Munyətul-Murid”, s. 148

3) Şeyx Hürri Amuli (1104 hq), “Vəsailuş-şiə”, c. 27, s. 172,

4) Əllamə Məclisi (1110 hq), “Biharul-Ənvar”, c. 1, s. 221

5) Abdullah ibn Nurullah Bəhrani İsfahani, “Əvalimul-Ülum vəl- Maarif”, c. 20, s. 658

6) Mühəddis Nuri (1320 hq), “Mustədrəkul-Vəsail”, c. 11, s. 290

7) Cəfər ibn Məhəmməd Müstəğfiri, “Tibbun-Nəbi (s) və Tibbus-Sadiq (ə)”, s. 140

⁶ Hədisin etibarlılığı Mirməhəmməd Bəşir tərəfindən müəyyənləşdirilmişdir.

8) Ayətullah Mirza Həbibullah Haşimi Xoi (1324 hq), "Minhacul-Bəraə fi şərhi Nəhcül-Bəlağə", c. 5, s. 194

9) Ayətullah Əli Əhmədi Miyanəci (1421 hq), "Məkatibul-Əimmə", c. 4, s. 231

10) Həkimi, "əl-Həyat" hədis məcmuəsi c. 2, s. 438 və c. 3, s. 81

النص الكامل لرواية عنوان البصري

عُنْوَانُ الْبَصْرِيِّ - كَانَ شَيْخًا كَبِيرًا فِي سِنِّ الرَّابِعِ وَالْتِسْعِينَ
قَالَ: كُنْتُ أَحْتَلِفُ إِلَى مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ سِنِينَ، فَلَمَّا قَدِمَ جَعَفَرُ
الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ الْمَدِينَةَ احْتَلَفْتُ إِلَيْهِ، وَأَحْبَبْتُ أَنْ أَخَذَ
عَنْهُ كَمَا أَخَذْتُ عَنْ مَالِكٍ.

فَقَالَ لِي يَوْمًا: إِنِّي رَجُلٌ مَطْلُوبٌ، وَمَعَ ذَلِكَ لِي أَوْلَادٌ فِي كُلِّ
سَاعَةٍ مِنْ آنَاءِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ، فَلَا تَشْغَلْنِي عَنْ وَرْدِي، وَخُذْ
عَنْ مَالِكٍ وَاحْتَلِفْ إِلَيْهِ كَمَا كُنْتَ تَحْتَلِفُ إِلَيْهِ.
فَاعْتَمَمْتُ مِنْ ذَلِكَ، وَخَرَجْتُ مِنْ عِنْدِهِ وَقُلْتُ فِي نَفْسِي: لَوْ

تَفَرَّسَ فِي خَيْرًا لَمَّا رَجَرَنِي عَنِ الْإِحْتِلَافِ إِلَيْهِ وَالْأَخْذِ عَنَّهُ.
 فَدَخَلْتُ مَسْجِدَ الرَّسُولِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ عَلَيْهِ ثُمَّ
 رَجَعْتُ مِنَ الْعَدِ إِلَى الرَّوْضَةِ [ما بين القبر الشريف والمنبر]
 وَصَلَّيْتُ فِيهَا رَكَعَتَيْنِ وَقُلْتُ: أَسْأَلُكَ يَا اللَّهُ يَا اللَّهُ! أَنْ تَعْطِفَ
 عَلَيَّ قَلْبَ جَعْفَرٍ وَتَرْزُقَنِي مِنْ عِلْمِهِ مَا أَهْتَدِي بِهِ إِلَى صِرَاطِكَ
 الْمُسْتَقِيمِ!

وَرَجَعْتُ إِلَى دَارِي مُعْتَمًا وَمَ أَحْتَلِفُ إِلَى مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ، لِمَا
 أُشْرِبَ قَلْبِي مِنْ حُبِّ جَعْفَرٍ. فَمَا حَرَجْتُ مِنْ دَارِي إِلَّا إِلَى
 الصَّلَاةِ الْمَكْتُوبَةِ، حَتَّى عَيْلَ صَبْرِي.

فَلَمَّا ضَاقَ صَدْرِي تَنَعَّلْتُ وَتَرَدَّدَيْتُ وَقَصَدْتُ جَعْفَرًا وَكَانَ بَعْدَمَا
 صَلَّيْتُ الْعَصْرَ. فَلَمَّا حَضَرْتُ بَابَ دَارِهِ اسْتَأْذَنْتُ عَلَيْهِ فَخَرَجَ
 خَادِمٌ لَهُ فَقَالَ: مَا حَاجَتُكَ؟! فَقُلْتُ: السَّلَامُ عَلَى الشَّرِيفِ!

فَقَالَ: هُوَ قَائِمٌ فِي مُصَلَاةٍ. فَجَلَسْتُ بِجِذَاءِ بَابِهِ، فَمَا لَبِثْتُ
 إِلَّا يَسِيرًا. إِذْ خَرَجَ خَادِمٌ فَقَالَ: أُدْخِلْ عَلَيَّ بَرَكَةَ اللَّهِ.

فَدَخَلْتُ وَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ. فَرَدَّ السَّلَامَ وَقَالَ: اجْلِسْ غَفَرَ

اللَّهُ لَكَ!

فَجَلَسْتُ.

فَأَطْرَقَ مَلِيًّا، ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ وَقَالَ: أَبُو مَنْ!؟

قُلْتُ: أَبُو عَبْدِ اللَّهِ!

قَالَ: ثَبَّتَ اللَّهُ كُنْيَتَكَ؛ وَوَفَّقَكَ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ! مَا

مَسَأَلْتِكَ!؟

فَقُلْتُ فِي نَفْسِي: لَوْ لَمْ يَكُنْ لِي مِنْ زِيَارَتِهِ وَالتَّسْلِيمِ، غَيْرُ هَذَا

الدُّعَاءِ لَكَانَ كَثِيرًا .

ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ ثُمَّ قَالَ: مَا مَسَأَلْتِكَ!؟

فَقُلْتُ: سَأَلْتُ اللَّهَ أَنْ يَعْطِفَ قَلْبَكَ عَلَيَّ وَيَرْزُقَنِي مِنْ

عِلْمِكَ؛ وَأَرْجُو أَنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَجَابَنِي فِي الشَّرِيفِ مَا سَأَلْتُهُ.

فَقَالَ: يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ! لَيْسَ الْعِلْمُ بِالتَّعَلُّمِ، إِنَّمَا هُوَ نُورٌ

يَقَعُ فِي قَلْبِ مَنْ يُرِيدُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى أَنْ يَهْدِيَهُ؛ فَإِنْ
أَرَدْتَ الْعِلْمَ فَاطْلُبْ أَوَّلًا فِي نَفْسِكَ حَقِيقَةَ الْعُبُودِيَّةِ،
وَاطْلُبِ الْعِلْمَ بِاسْتِعْمَالِهِ، وَاسْتَفْهِمِ اللَّهَ يُفْهِمَكَ!

قُلْتُ: يَا شَرِيفُ!

فَقَالَ: قُلْ: يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ!

قُلْتُ: يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ! مَا حَقِيقَةُ الْعُبُودِيَّةِ؟!

قَالَ: ثَلَاثَةٌ أَشْيَاءَ:

١. أَنْ لَا يَرَى الْعَبْدُ لِنَفْسِهِ فِيمَا حَوَّلَهُ اللَّهُ مِلْكَاً، لِأَنَّ
الْعَبِيدَ لَا يَكُونُ لَهُمْ مِلْكٌ؛ يَرُونَ الْمَالَ مَالَ اللَّهِ يَضْعُونَهُ
حَيْثُ أَمَرَهُمُ اللَّهُ بِهِ .

٢. وَلَا يُدَبِّرُ الْعَبْدُ لِنَفْسِهِ تَدْبِيراً.

٣. وَجُمْلَةُ اشْتِعَالِهِ فِي مَا أَمَرَهُ تَعَالَى بِهِ وَنَهَاهُ عَنْهُ.
فَإِذَا لَمْ يَرَ الْعَبْدُ لِنَفْسِهِ فِي مَا حَوَّلَهُ اللَّهُ تَعَالَى مِلْكَاً،

هَانَ عَلَيْهِ الْإِنْفَاقُ فِي مَا أَمَرَهُ اللَّهُ تَعَالَى أَنْ يُنْفِقَ فِيهِ .

وَإِذَا فَوَّضَ الْعَبْدُ تَدْبِيرَ نَفْسِهِ عَلَى مُدَبِّرِهِ، هَانَ عَلَيْهِ مَصَائِبُ الدُّنْيَا.

وَإِذَا اشْتَغَلَ الْعَبْدُ بِمَا أَمَرَهُ اللَّهُ تَعَالَى وَنَهَاهُ، لَا يَتَفَرَّغُ مِنْهُمَا إِلَى الْمِرْيَاءِ وَالْمُبَاهَاةِ مَعَ النَّاسِ.

فَإِذَا أَكْرَمَ اللَّهُ الْعَبْدَ بِهَذِهِ الثَّلَاثَةِ هَانَ عَلَيْهِ الدُّنْيَا، وَإِبْلِيسُ، وَالْحَلْقُ .

وَلَا يَطْلُبُ الدُّنْيَا تَكَثُرًا وَتَفَاخُرًا، وَلَا يَطْلُبُ مَا عِنْدَ النَّاسِ عِزًّا وَعُلُوًّا، وَلَا يَدْعُ أَيَّامَهُ بَاطِلًا.

فَهَذَا أَوَّلُ دَرَجَةِ التُّقَى؛ قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى:

﴿تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَلَا فَسَادًا وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ﴾ القصص، ٨٣.

قُلْتُ: يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ! أَوْصِنِي!

قَالَ: أَوْصِيكَ بِتِسْعَةِ أَشْيَاءَ، فَإِنَّهَا وَصِيَّتِي لِمُرِيدِي الطَّرِيقِ
إِلَى اللَّهِ تَعَالَى؛ وَاللَّهُ أَسْأَلُ أَنْ يُوفِّقَكَ لِاسْتِعْمَالِهِ.

ثَلَاثَةٌ مِنْهَا فِي رِيَاضَةِ النَّفْسِ، وَثَلَاثَةٌ مِنْهَا فِي الْحِلْمِ، وَثَلَاثَةٌ
مِنْهَا فِي الْعِلْمِ. فَاحْفَظْهَا؛ وَإِيَّاكَ وَالتَّهَاطُونَ بِهَا!

قَالَ عَنَوَانٌ: فَفَرَعْتُ قَلْبِي لَهُ، فَقَالَ:

أَمَّا اللُّوَاتِي فِي الرِّيَاضَةِ:

١. فَإِيَّاكَ أَنْ تَأْكُلَ مَا لَا تَشْتَهِيهِ، فَإِنَّهُ يُورِثُ الْحِمَاقَةَ وَالْبَلَةَ.

٢. وَلَا تَأْكُلْ إِلَّا عِنْدَ الْجُوعِ.

٣. وَإِذَا أَكَلْتَ فَكُنْ حَلَالًا وَسَمَّ اللَّهُ، وَادْكُرْ حَدِيثَ

الرَّسُولِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: مَا مَلَأَ آدَمِيَّ وَعَاءً شَرًّا مِنْ

بَطْنِهِ. فَإِنْ كَانَ وَلَا بُدَّ، فَتُلْتْ لِبَطْنِهِ وَتُلْتْ لِشَرَابِهِ وَتُلْتْ

لِنَفْسِهِ.

وَأَمَّا اللَّوَاتِي فِي الْحِلْمِ:

١. فَمَنْ قَالَ لَكَ: إِنَّ قُلْتَ وَاحِدَةً سَمِعْتَ عَشْرًا، فَقُلْ:

إِنَّ قُلْتَ عَشْرًا لَمْ تَسْمَعْ وَاحِدَةً .

٢. وَمَنْ شَتَمَكَ فَقُلْ لَهُ: إِنَّ كُنْتَ صَادِقًا فِي مَا تَقُولُ

فَأَسْأَلُ اللَّهَ أَنْ يَغْفِرَ لِي؛ وَإِنْ كُنْتَ كَاذِبًا فِيمَا تَقُولُ فَاللَّهُ

أَسْأَلُ أَنْ يَغْفِرَ لَكَ.

٣. وَمَنْ وَعَدَكَ بِالْحَقِّ [الحيانة، وفحش الكلام] فَعِدْهُ

بِالنَّصِيحَةِ وَالِدُّعَاءِ.

وَأَمَّا اللَّوَاتِي فِي الْعِلْمِ:

١. فَاسْأَلِ الْعُلَمَاءَ مَا جَهِلْتَ؛ وَإِيَّاكَ أَنْ تَسْأَلَهُمْ تَعْنَتًا

وَتَجْرِبَةً .

٢. وَإِيَّاكَ أَنْ تَعْمَلَ بِرَأْيِكَ شَيْئًا؛ وَخُذْ بِالِاخْتِيَاظِ فِي جَمِيعِ

مَا تَجِدُ إِلَيْهِ سَبِيلًا .

٣. وَاهْرَبْ مِنَ الْفُتْيَا هَرَبَكَ مِنَ الْأَسَدِ؛ وَلَا تَجْعَلْ رَقَبَتَكَ

لِلنَّاسِ جِسْرًا!

قُمْ عَنِّي يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ! فَقَدْ نَصَحْتُ لَكَ، وَلَا تُفْسِدْ عَلَيَّ

وَرَدِّي؛ فَإِنِّي امْرَأَةٌ ضَنِينٌ بِنَفْسِي. وَالسَّلَامُ عَلَيَّ مَنِ اتَّبَعَ

الهُدَى.

